

RĂUL DE DINAINTEA BINELUI. (IV) MOTIVUL PĂRĂSIRII COPILULUI ÎN BASMUL FANTASTIC ROMÂNESC

The Evil before Good. (IV) The Reason for Leaving the Child in the Romanian Fairy Tale

Costel CIOANĂ¹

Abstract

A mythological motive, full of imaginative and strongly ontological elements, the abandonment / exile of the child in the Romanian fairytale brings into the epic plane the labor and consciousness of a (dis) imaginary continuity, in which the social contents load the subject itself. The symbolic expression of such a motive of evil and moment of weakness, when a parent exiles / leaves his child in a space of chaos, demonic, like the forest from the fantastic Romanian fairy tale, is obvious. The relations between the carnal body and the spiritual body discovered here, in this space of exile, will make from the exiled child a prominent exponent of the imaginary of the traditional evil. The dynamics of the primary pulses generated by the production of evil, when the exile manifests in the new space all sorts of feelings (despair, fear, etc.), will be quickly subordinated to the secondary (spiritual) pulses: either with divine help, or with his own fund of self, the exiled realizes that this (self) exile is, in fact, a necessary / obligatory moment for deciding, remodeling, revalorizing its common social and spiritual status in advance.

Keywords: *Evil, Good, reason for leaving, child, phenomenology, Romanian fairy tale.*

Există, pentru cazurile mitice de părăsire a copilului, o serie întreagă de motive care determină astfel de acțiuni. Relația intimă dintre vis și mit, manifestată prin conținuturile negative ale acestui vis premonitoriu care trebuie corijat, este unul dintre motive, exemplu elocvent fiind, în acest sens, cazul lui *Paris*. După ce îl născuse pe Hector, Hecuba, soția regelui Priam, va visa că va naște un buștean arzător, care va duce la arderea întregii cetăți. Decriptat de un maestru al interpretării viselor (Aisakos, un alt fiu al lui Priam) ca fiind cel care va duce la căderea Troiei, acest nou-născut este părăsit pe muntele Ida; va fi alăptat 5 zile de către o ursoaică, descoperit de un păstor, crescut. Ulterior, după un agōn athletic (Paris îi învinge pe toți concurenții unei lupte organizate tocmai la curtea tatălui său biologic, regele Priam, premiul fiind un taur prețuit foarte mult de Paris!), va fi recunoscut și acceptat de către familia sa regală; urmează viața la curte și binecunoscutele nenorociri aduse cetății și familiei prin răpirea Elenei și pornirea războiului troian.²

Acestui mit, Otto Rank îi alătură un altul, persan, în care regelui Sam din Sistan, o consoartă îi naște un fiu albinos, naștere care va fi tănuțită de mama sa; regele află adevărul de la doica acestuia și poruncește ca fiul său născut cu părul alb, să fie abandonat. Ceea ce se va întâmpla: va fi abandonat pe muntele Albus, crescut de o pasăre puternică; ulterior, tatăl său îl va vedea în vis cât de mare și puternic a devenit, inițiind căutarea și recuperarea sa (va fi chiar succesorul lui la tron!).³

¹ PhD, Scientific and cultural coordinator of the *Ancient Western Art Museum* of the Romanian Academy

² Rank 2012, pp. 35-36.

³ *Ibidem*, pp. 36-37.

Apoi, avem mult mai cunoscutul caz al lui *Oedip*, despre acea profeție a Oracolului din Delphi vorbind (prin gura nemuritorului Sofocle...) Iocasta, mama lui Oedip:

Cândva lui Laios îi vestise oracolul -/ [...]c-a fost ursit a fi / ucis de mâna chiar a unui fiu de-al lui/ și-al meu. Dar Laios – toți o spun – a fost ucis / la-crucișarea a trei drumuri, de tâlhari / străini. Trei zile nici s-au scurs de când veni/ pe lume-al său copil, și Laios gleznele-i / I le-a legat și-apoi a pus de l-au zvârlit/ pe-un munte neumblat... Apolo n-a mplit/ Oracolul! Nu el – copilul – și-a ucis/ părintele! ⁴

Descoperit și crescut de cuplul regal al Corintului (Polybos și soția sa, Merope), Oedip va afla despre profeția oracolului delphian („*ursit/ să mă-mpreun cu mamă-mea, să zămislesc/ urmași ce-or fi rușinea lumii-ntregi și că-s/ ursit să fiu al tatii ucigaș*”⁵) și, încercând să o evite, va fugi din Corinth, însă tocmai fuga sa va aduce la împlinirea oracolului: pe drumul spre Teba își va ucide tatăl.⁶

Alt exemplu: *Telephos*, nepotul regelui Aleos din Tegea; tot în urma unei preziceri a oracolului delphinian (un nepot născut de fiica sa îi va ucide toți fiii), acest rege o va face pe fiica sa preoteasă a Atenei, interzicându-i, sub amenințarea cu pedeapsa capitală, orice contact intim cu bărbați. Hercule o va viola, iar Auge, însărcinată fiind, va fi dată pe mâna unui marinar (Nauplios), spre a fi aruncată în mare, dar, va scăpa.⁷ (La unii mitografi, acest erou va fi născut într-un tufiș, rămânând acolo și, după ce va fi alăptat de o ciută, va fi descoperit, crescut și va ajunge urmaș al regelui.⁸)

Un alt erou celebru al mitologiei grecești, *Perseu*, va avea parte și el de un astfel de episod. Bunicul său, regele Akrisios al Argosului, neavând urmași de sex bărbătesc, va consulta oracolul de la Delphi care îi va dezvălui că fiica sa, Danae, va naște un fiu care îi va aduce regelui picirea; ca urmare, aceasta este închisă într-o cameră de fier, inexpugnabilă, inaccesibilă. Pentru majoritatea *celorlalți*: Zeus va pătrunde la aceasta sub forma unei ploii de aur, inevitabilul întâmplându-se; Danae și fiul ei sunt închiși într-o ladă și aruncați în mare, apoi vor fi salvați de un pescar, după multe fapte eroice (uciderea Medusei, printre altele), Perseu ucigându-și bunicul la o întrecere sportivă cu discuri, devenind ulterior rege al Argosului, întemeietor al cetății Micene.

De asemenea, cf. unor mitografi, chiar și celebrul erou *Herakles* va fi abandonat, după naștere, pe un câmp⁹, tot traiectul său eroic ulterior desfășurându-se sub acest stigmat al expulzării/repudierii de sorginte divină.¹⁰

⁴ Sofocle 1969, p. 297.

⁵ *Ibidem*, p. 301.

⁶ [...]Trei căi acolo se-nâlneau – văd un pristav / și-o căruță-n urma lui cu telegari./ Urcat în ea stătea un om ce semăna/ cu cel pe care-l zugerăviși; deodat-aud / pe vizitiu și pe bătrân;<Hei, la o parte tu/ din drum!>>. Eu scos din fire-atunci, pe vizitiu / l-am și lovit. Bătrânul din chervanul lui/ nu mă slăbea din ochi; pe lângă el când am / trecut, m-a și pălit cu un toiag în cap. / În mână-o bătă-aveam și-n creștet l-am trăsniț, / din car s-a prăbușit de-a rostogol... Pe toți/ i-am omorât! (*Ibidem*).

⁷ Otto 2012, pp. 38-39.

⁸ Diodor 1981, IV, 33, 7-12.

⁹ Diodor 1981, IV, 9, 6.

¹⁰ A se vedea articolul *Hercule* din Otto 2012, pp. 76-80.

Pentru mitologia veterotestamentară, emblematică este părăsirea lui Moise după nașterea sa și punerea într-un coș smolit pe apa unui râu.¹¹ În fine, foarte cunoscut pentru mitologia romană clasică, este cazul părăsirii fraților gemeni Remus și Romulus pe un mal al Tibrului, spre a fi luați de apele râului revărsat.¹²

În mod evident, tema aceasta presupune mult mai multe exemple¹³, fiecare cu ocurențele lui simbolice. Literatura de specialitate este și ea una extrem de bogată, cu abordări din cele mai diverse. Avem, astfel, știri senzationale în care sunt prezentați publicului copii părăsiți/rătăciți în păduri, sălbătiți în timp și/sau crescuți de animale sălbatice¹⁴, scrieri ficționale¹⁵, scrieri non-ficționale¹⁶, filme tratând un astfel de subiect.¹⁷ După cum avem și abordări psihanalitice ale unor opere plastice (vezi seria de gravuri semnate William Blake – *The Little Girl Lost*, *The Little Boy Lost*, aflate în colecții muzeale celebre precum British Museum sau Fitzwilliam Museum)¹⁸ sau scrieri literare cu tentă erotică/pornografică¹⁹, documentare și știri despre inoportune situații dintr-un cotidian dezsociatizat, politizat și subumanizat...²⁰

Greutatea simbolic-ontologică a unui atare motiv al răului, nu putea fi omisă de axiologia tradițională și, implicit, de epicul fantast de basm. Prin urmare, în prezentul studiu, pornind de la situațiile mitice prezentate supra, trecând prin situațiile real-istorice documentate, voi încerca să mitanalizez acest motiv al părăsirii/alungării copilului de acasă. Voi avea în vedere, dincolo de greutatea ontologică a simbolisticii din cazul miturilor, structura, dinamica și funcția luate de acest motiv la nivelul basmului fantastic românesc. Starea de dezechilibru (familiar-social, emoțional) de dinaintea părăsirii/alungării, va însemna, cum vom vedea la concluzii, o descărcare catartică prin care trupul fizic, moral și spiritual al eroului părăsit/alungat ne vorbește despre semiotica

¹¹ Exodul 2, 1-10.

¹² Titus Livius 1976, I, IV, p. 11.

¹³ Pe lângă cele amintite deja supra, O. Rank (op. cit.) vorbește despre Sargon, Karna, Ghilgameș, Kyros, Tristan, Iisus, Siegfried, Lohengrin.

¹⁴ <http://www.descopera.ro/stiinta/2610006-sindromul-mowgli-copiii-salbatici-ai-naturii> (accesat la 26.10.2017), aici fiind prezentat, dincolo de cunoscutul caz ale celor două fete indiene Amala și Kamala, descoperite în apropiere de Calcutta în 1926 și despre care se credea că au fost crescute de lupi, manifestând un comportament tipic acestor animale, și cazul unui copil (Traian Căldăraru) descoperit în 2002 într-o pădure brașoveană de un cioban...

¹⁵ Din bogata literatură ficțională care are ca leitmotiv motivul părăsirii/exilării copilului într-un spațiu sălbatic, neapropizat și redescoperit ulterior, amintesc: R. Kypling, *The Jungle Book*; Karen Russell, *St. Lucy's Home for Girls Raised by Wolves*; Jane Yolen, *Children of the Wolf*; Mordicai Gerstein, *The Wolf Boy*; Jill Dawson, *Wild Boy*; John Fairfax, *Wild Children* (poeme); J. George, *Julie of the Wolves*; Alice Hoffman, *Second Nature*; Ursula Le Guin, *Tehanu*; Jane M. Lindskold, *Through Wolf's Eyes*; Patricia A. McKillip, *The Forgotten Beasts of Eld*; Catherynne M. Valente, *The Orphan's Tales* etc.

¹⁶ Boswell 1998; Chapman 2013; Ferrante 2015; Knoepfelmacher 2005; Louv 2005; Newton 2004; Redford 1967; Taggart 1984; Warner 1996; Watson 1995; Ziolkowski 2010 etc.

¹⁷ *L'enfant sauvage*, regia François Truffaut, 1969 (despre povestea unui copil sălbătic - „copilul sălbatic din Aveyron” - descoperit în 1797 în pădurile din preajma orașului Toulouse); *Princess Mononoke*, un film de desene animate în regia lui Hayao Miyazaki, 1997; *The Jungle Book*, celebra ecranizare și producție Walt Disney din 1967 după cartea lui R. Kipling, în regia lui Wolfgang Reitherman etc.

¹⁸ Greco 1983.

¹⁹ Moore, Gebbie 2006; Tribunella 2012.

²⁰ https://en.wikipedia.org/wiki/Child_abandonment (site accesat la 26.10.2017); Røed 2009; Trenholm 2013, etc.

imagologică a relațiilor interumane din cadrul epicului fantast de basm, despre nevoia de iertare, corijare și/sau pedepsire pentru derapaje caracteriologice, acțiuni inoportune.

Pentru o psihopedagogie a imaginarului răului acestui motiv

Structura și semnificațiile situațiilor de basm fantastic românesc cu acest motiv al părăsirii copilului în pădure sau alungării de acasă, nebănuite inițial, reclamau un „dispozitiv” conceptual unitar, ceea ce mi-a sugerat împărțirea acestora tematologic. Astfel, avem 3 mari categorii tematice:

- copii părăsiți într-o pădure de către tatăl lor bun la sugestia/insistența mamei vitrege;
- copii părăsiți sau alungați în mod explicit de acasă din varii motive;
- copii care se autoexilează.

I) Foarte numeroase și bine definite imagologic, sunt cazurile în care un copil (sau mai mulți) este părăsit într-o pădure, la sugestia și insistențele mamei vitrege.²¹ Pe fundamentul unor curențe și disfuncționalități familiale, un tată este determinat de noua soție cu care se însoară să își părăsească copiii din prima căsătorie într-un spațiu sălbatic, departe de casă. Mecanismele psihologice care preced și determină o astfel de atitudine impardonabilă a tatălui, au, în general, un fundament logic, acțiunea primă a tatălui având caracter pragmatic:

A fost odată, în vremea ale vechi, un român care fiind însurat i-a făcut nevasta doi copii: un băiat și o fată. După ce i-a făcut nevasta aștei doi copii, a mai trecut ce-a mai trecut și s-a bolnăvit nevasta și după ce a bolit cât o fi bolit a murit, lăsând copiii micșori. Românul era om muncitor, își câștiga hrana muncind cu mâinile și ziua la unul și la altul, n-avea niscai avere; n-a putut omul să stea acasă să-și vază de copii și n-avea nici bani ca să-și bage o femeie să vază de ei. S-a gândit omul că după ce s-o termina vremea cernitului după nevastă-sa dintâi, să se însoare iar, ca să-și aibe rost în casă și să nu stea copiii așa nelăuați și murdari.²²

Dinamica internă a mentalității tatălui, probabil de încadrat într-un tipar al etosului tradițional, este de subliniat: regretând moartea soției prime, pus într-o ipostază inoportună (fără avere, trăind doar din ce câștiga cotidian și cu doi „copii micșori”), el trebuie să gândească în perspectivă (recăsătorirea întru refundamentarea acțiunilor, statusului familial-cotidian, acel „ca să-și aibe rost în casă și să nu stea copiii așa nelăuați și murdari”). Dar, exegetic, tocmai această dorință de a rezolva o problemă va genera probleme; fenomenologic, epicul tradițional va introduce în schemă răul de dinaintea binelui. Experiența dramatică trăită de cei doi copii din acest moment al epicului fantast de basm, are un raționament semnificativ, părăsirea fiind aproape ceea ce I. Kant numea

²¹ Bârlea 1966, I, pp. 159-160; Boer et alii 1975, pp. 177-178 (De altfel, basmul se numește, în mod sugestiv, *Mama mașteră!*); Hasdeu 2000, pp. 17-18, 234-235, 238-239; Marian 1986, pp. 359-362; Opreșan 2006, VI, pp. 270-272; Pop-Reteganul 1986, pp. 28-29 etc.

²² Stăncescu 2000, p. 263. O astfel de justificare trăirist-pragmatică avem și într-un basm al colecției I. Opreșan (*Copiii în pustietate*): [...] *Iar moșu ce spune? Dup-un an de zile, după moartea lu baba lui, i-a venit dracii să se căsătorească. Normal așa era! Trebuia să aib-o cămașă spălată, o mâncare făcută, de unde venea – să găsească o varză caldă ca fiecare om... Ș-a căutat de cuviință să se căsătorească și moșu.* (Opreșan 2006, VI, p. 270).

norwendiger Ingrediens (= un „ingredient necesar”): dincolo de toate detaliile psihologice ale unei astfel de acțiuni, părăsirea copiilor într-un mediu sălbatic, neantropizat, va prefigura traiectul lor eroic și re poziționarea socială (altfel improbabilă!). Atavismul *răului de întâmplat înaintea întâmplării binelui*, este sugestiv pentru momentul intrării în viața copiilor orfani de mamă a unei mame vitrege, reliefând părăsirea naturii umane în favoarea unei primare sălbăticiei, emblematic fiind basmul din care deja am citat supra (*Făt-Frumos cu puii de fiară*, colecția D. Stăncescu):

[...]După ce s-a însurat de și-a luat altă muiere, a gândit că a scăpat de griji și de chinuri, dar, când colo, n-a trecut multă vreme la mijloc și a început muierea cu ură pe copiii făcuți cu nevasta dintâi, dar ce ură gândești?...că din ce trecea din aia îi ura mai tare, până nu și nu că să depărteze copiii, să-i ducă, să-i facă, dar ea să nu-i mai vază și să nu-i mai vază. Omul azi roag-o să-i ierte, mâine roag-o să-i ierte, dă-i în sus, dă-i în jos, s-o înduplece să lase copiii, că-i zicea că el de-aia s-a însurat, când e vorba, de-al doilea, ca să aibe cine îngriji de ei, iar nu ca să-i gonească și să se despartă de ei, că îi sunt dragi fiind copiii lui... nimic, nu ieșea cu ea la căpătâi deloc.²³

Presat în mod continuu de noua nevestă, care manifestă impulsuri tot mai agresive, traduse sub forma unor descărcări nevrotice²⁴, tatăl va consimți la îndepărtarea lor de acasă. Iar spațiul ales spre a-i îndepărta și părăsi nu putea fi, cum altfel?!, decât unul neantropizat, dar, totodată, unul arhetipal, inițiativ: pădurea.²⁵ Important este de menționat, în acest moment al epicului, „mecanismul păcălirii” acestor copii: spre a-i face să creadă în cele spuse și a-i putea părăsi, tatăl acestora meștește un mecanism prin care să își certifice sonor prezența în pădure și activitatea pentru care, chipurile, îi părăsise în pădure:

[...]Și i-a luat și i-a dus într-o pustietate de pădure mare și acolo a căutat și a dat de o poiană frumoasă. Acilea erau mere pădurețe multe. Omul a zis copiilor: -Taică, voi să stați acilea ca să vă mai odihniți, că eu mă duc mai colea să culeg mere pentru acasă. Copiii s-au pus jos pe iarba a frumoasă și au început a se juca. Omul s-a dus de s-a înfundat în bunget; acolo a legat o tivgă, de o legăna vântul de colo până colo. Copii au gândit că tivga de se bătea de vânt era tatăl lor, muncea acolo, și au dat înainte cu jocurile.²⁶

²³ Stăncescu 2000, p. 263.

²⁴ [...] -Nu mai mănânc și nu mai mănânc pâine și sare cu tine de nu duci copiii d-acilea! îi zicea muierea. Și dint-asta n-o scotea. (*Ibidem*, p. 264). Într-un alt basm al colecției D. Stăncescu (*Cerbul de aur*), avem descris un asemenea comportament al mamei vitrege, prin importanța și suculența lui hermeneutică pentru analiza de față, meritând citat pasajul în cauză: *A fost, cică, un unchiaș ș-o mătușe. Unchiașul a fost având de la nevasta dintâi doi copii: un băiat ș-o fată, și p-ăști copii mătușă, muma a vitregă, nu-i putea suferi, îi ținea nemâncați, îi bătea de le învinețea carnea pe ei – bătaie de mumă vitregă, când e vorba; în sfârșit, vai mămușoara lor ce viață duceau bieții copii, c-avea zdripturoaica o inimă neagră de-a fost știut-o șapte sate primprejur, și era și prefăcută.* (*Ibidem*, p. 42).

²⁵ Spațiu al consacării statutului eroic al eroului, *pădurea* ca pandant al *drumului reușitei* (finale) a unui erou de basm fantastic românesc, a făcut obiectul unei analize hermeneutice (vezi Cioancă 2014), motiv pentru care nu voi insista acum și aici asupra acestor aspecte.

²⁶ *Ibidem*. La Boer et alii 1975, pp. 177-178 este o „scînduriță într-un copaciu, care, bătând vântul, suna mereu: tac! tac!, ca să gândească copiii că el taie lemne”; la Hasdeu 2000, pp. 17, 234-235, 238-239 este „o tîgvă legatră de copac, care bătută de vânt producea sunet a tăietură de lemne”; la Ispirescu 1988, I, p. 315 este „un căpătâi de scîndură” ce imita sunetul toporului tăind lemne; la Marian 1986, pp. 259-261, este o toacă; Opreșan 2006, VI, p. 270 o tîgvă pentru lapte, etc.

Duși în pădure și părăsiți, aceștia vor regăsi, în primă instanță și la intuiția fetei (care presară cenușă pe drum), drumul înapoi spre casă²⁷, la a doua încercare de a-i părăsi în pădure, aceștia rămânând pierduți. Este momentul în care copiii, părăsiți în pădure și nemaiputându-se întoarce acasă²⁸, vor trebui să își activeze instinctul de supraviețuire și să se descurce în noile condiții. Ceea ce și vor face: dincolo de reacția primă, firească ([...]N-au mai dat de cale. Dacă au văzut așa au prins copiii a plânge tare, dar ce erau să facă?...au adormit și ei ca copiii.²⁹), autorul anonim de basm a „încărcat” simbolic acest moment al părăsirii copiilor într-o pădure cu elemente ale unui (viitor) agōn athletic (→ băiatul are un arc, cruță anumite animale sălbatice gestante care îi vor promite, în schimbul vieții, un pui năzdrăvan de-al lor, lupta cu zmeii etc.).

O situație particulară avem în cazul basmelor cu copilul/copiii părăsiți nu în pădure, ci altundeva, în spații locuite și/sau antropizate. Astfel, într-un basm al colecției O. Păun, S. Angelescu (*Spandelea sau mașina de cuțite*), un pictor, om sărac și fără familie, va găsi „un copil mic, dă piept, lăsat d-o fată mare pă drumuri”³⁰, de unde va fi luat, adoptat, botezat și crescut. Un alt caz interesant este în basmul *Un om bătrân și o femeie avea doi copii*, colecția Ov. Bârlea: aici, presat de soție să își îndepărteze copiii de acasă, tatăl nu își va părăsi copiii, ca în majoritatea covârșitoare a cazurilor, într-o pădure, ci „la niște neamuri”:

[...]Mă, dacă vrei să mai sta io cu tîni, ia-ți copiii și du-i la neamurli tăi, un te-o milui Dumnezeu cu ie! Acuma ce să vezi? Al un k'iași a-ncepu să plîngă, săracu, dă mila lor. I-a loat. Avea niște neamuri, cum ar hi pân Ardeal, sau cine știe-ntr-o dăpărtare mare, și i-a dus acolo. Tot să nu-i piarză.³¹

II) Avem, apoi, de asemenea foarte bine reprezentată, categoria copiilor părăsiți în pădure sau alungați în mod explicit de acasă, din varii motive. Și în cazul acestor situații avem de-a face cu o instabilitate emoțională și o ruptură familială, motivul părăsirii unui copil într-o pădure sau alungării de acasă fiind unul pur subiectiv. Gama acestor motivații este, după cum voi arăta în rândurile următoare (și deloc surprinzător pentru imaginarul fantast de basm!), una extrem de largă, mergând de la frustrări familiale până la false conflicte de valori/principii social-morale.

a) În numeroase cazuri, alungarea unui copil de acasă este rezultatul unei hotărâri de consiliu sau a unui conducător, motivul invocat fiind eliberarea unui animal deosebit sau o persoană fantastă, dintr-o altă lume/dimensiune decât cea umană,

²⁷ [...]Dar trecând mai multă vreme și nemaivenind tatăl lor a început a le fi frică și au pornit spre locul unde se bătea tivga, gândind că vor da peste tatăl lor. Acolo, ce să vadă?... tivga și tatăl lor nicăieri. S-au întors ei iar la poiană gândind că s-o fi întors și l-or găsi acolo..., el, de unde?, că plecase acasă de atunci. Ce să facă ei acum? S-a întâmpat de a fost presărat fata cenușe, când au plecat de acasă, așa pe drum, până la pădure. S-au luat după urma de cenușe și s-au întors acasă. (Stăncescu 2000, p. 264).

²⁸ [...]Cenușe nu mai luase fata, și drumul era lung de data asta și era încurcat, că-i ocolise omul rău, ca să nu mai poată veni îndărăt. (Ibidem, p. 265).

²⁹ Ibidem.

³⁰ Păun, Angelescu 1989, p. 32.

³¹ Bârlea 1966, I, pp. 159-160.

capturate de către vânătorii sau slujitorii împăratului³², cu unele variații tipicul fiind următorul:

[...]I dă vulture oglinda, iară băiatu-I dă drumu și cum i-a dat drumu, vulture dăja se dăzbețise, să trăzisă el dăn băutura aia ce-o băusă, ș-a zburat la cer. Iar cân` s-a strâns poporu în curtea împăratului, pă cân` o fost ora dă dat dă dășchiderea la cameră să vază poporu învânatu, pă care l-a-nvânat împăratu, , n-a avut ce mai arăta înainrea poporului. Iar atuncea aintrebat că cine a umblat la cameră d-a dășcuiat camera, dă i-a dat drumu vulturului de aur. Băiatu i-a spus: -Tăticule, io! -Păi cum? -Uite m-am jucat cu arcușu pân curte și din neglijență arcușu a sărit în ochiu vulturului între care vulturu mi-a spus că-mi dă arcușu dacă io-i dau drumu. Și i-ai dat drumul?! -I-am dat drumu. Ce-a zis tata băiatului, împăratu zis, cătră popor? `Ce: -Ce vrei să-i facem, să-l judecăm, să-i tăiem capu? Da` poporu ce-a răspuns/ Zice: -Nu așa, să-l mai canonim! Altu ce zice: să-l spânzurăm. Altu – să-l agățăm dă limbă, altu – să taie carne dă pă el, să punem sare. Al-așa, al-așa, fiecare și-a spus câte-o părere. Între care a rămas tot cum a zis vulturu, că cel dă pă urmă dă tot, cum a judicat ala, așa a rămas. Ce spune acest om dă pă urmă? -Împărate înălțate și drag popor, u`te ce să-i facem, dăcât să-l omorâm, dăcât să-l canonim, c-a fost un băiat fără minte și fără să-ș dea seama, nu-l omorâm, nu-i facem nimica, dăcât să-i dăm drumu în lume; să-i pui o trăsură cu doi cai la dispoziție ș-un vizitiu și să plece cu el în toată lumea, u`ne i-o milui Dumnezeu. ³³

b) La fel de numeroase sunt cazurile în care o alungare de acasă sau exilarea într-o pădure au ca motivație **respectarea unor valori morale, încalcate, chipurile, de cel alungat**. Mă refer aici în mod explicit la cazurile în care o fată de împărat ori soția acestuia, sunt alungate și părăsite, uneori și mutilate fizic, fiind pe nedrept acuzate de desfrâu sau adulter.³⁴

c) Interesante sunt, prin greutatea și suculența mitologică cuprinse, situațiile în care copii abia născuți, sunt duși și părăsiți în locuri sălbatice, motivul invocat fiind **aspectul non-uman al acestor nou-născuți!** ³⁵

d) După cum, deopotrivă interesante și importante prin prisma dimensiunii magic-oraculare, sunt situațiile de basm în care unii copii sunt alungați de acasă pentru a **îndepărta răul care determina un curs nefast economic al familiei** (motivul „*fata cu pieze rele*”). Această „mitologie a Sortii” din basmul fantastic românesc³⁶ aduce în prim-plan anumite

³² Crețu 2010, I, p. 195 (copilul alungat de acasă eliberase din închisoare pe „*un om sălbatic din cer*”), într-un alt basm fiind eliberat „Omul de Flori” (*Ibidem*, p. 253); Hasdeu 2000, p. 76 (copilul este alungat și părăsit „într-o pădure foarte depărtată, la marginea împărăției sale”, motivul fiind eliberarea dintr-o cușcă a Omului de Flori); vultur de aur (Păun, Angelescu 1989, p. 50) etc.

³³ Păun, Angelescu 1989, pp. 49-50.

³⁴ Crețu 2010, I, pp. 210-212, 235, 312; Păun, Angelescu 1989, pp. 19-20, 192 (este orbită și părăsită în pădure la cerința expresă a soțului, împăratul, motivul invocat fiind că și-ar fi ucis copilul, acesta fiind ucis, în realitate, de tatăl fetei, ca o răzbunare pentru refuzarea căsătoriei cu el și evitarea incestului! – Același motiv este prezent și la Stăncescu 2000, p. 221, cu amendamentul că aici i se taie mâinile și sânii, care sunt puse în traistă, alături de trupului copilului ei de 3 ani pe care, chipurile, îl omorâse); Stăncescu 2000, pp. 96 (trebuia dusă în pădure și ucisă, vizitiul nu o va face...), 149-150 (surorile cele mari îi pun într-o cană cu apă un pui de șarpe care, înghițit și crescând, sugera graviditatea fiicei cei mici a împăratului...) etc.

³⁵ Astfel, într-un basm al colecției O. Păun, S. Angelescu (*Călăvănt-Împărat*), imediat după naștere „copilul” născut trebuie îndepărtat pentru că era „un balaure dă șarpe cât toate zilili”, acesta fiind luat și dus „peste noo mări, peste noo țări, peste noo ape curgătoare” (Păun, Angelescu 1989, p. 138). La. P. Ispirescu (1988, I, pp. 367-368), un copil este părăsit într-un copac al unei păduri pentru că „se născuse cu pieptul de aur”!

³⁶ Este în curs de redactare un studiu dedicat eminentemente acestui subiect – hotărârea/trasarea divină a unui destin uman încă din preexistență, cu condiționarea existenței-, motiv pentru care, aici și acum nu voi dezbate decât aspectul exterior al problemei, anume instrumentarea gnoseologică, recte: alungarea de acasă a unui copil datorită unui destin nefast cu care acesta a fost sortit la naștere....

ipostaze obiectuale ale mentalității tradiționale, în care realități sociale (gen, nenorocul cuiva în ceea ce întreprinde), au căpătat, la omul arhaic, conotații funcțional-operative, fiind nevoie de anumite reacții și acțiuni magic-punitiv care să îndepărteze, simbolic, răul (=nenorocul). Emblematic este, pentru această subcategorie, basmul intitulat *Fata cu piețe rele* (colecția P. Ispirescu): fiind al treisprezecelea copil (și singura fată) a unui împărat, toată bunăstarea socială și materială de dinainte începe să se clatine, verdictul „cetitorului de stele” chemat spre a dezlega motivul treptatei sărăcirii fiind unul dur:

[...]Daca veni filosoful, îi puse la stele, și a doua zi îi zise să bage de seamă în trei zile de-a rândul cum dorm copiii. Trecând cele trei zile filosoful veni iar. Împăratul îi spuse că băieții dormeau care cu mâinile deasupra capului, care într-o parte, care cu mâinile pe piept, și care pe spate și cu mâinile pe lângă dâșii, iară fata doarme pe brânci, ori strânsă făcureț ghem, sau cu mâinile între genunchi. –Aceasta este piaza reaoa a împărăției tale, răspunse filosoful; iară de nu o vei depărta din casă, nu se va alege nici praful de d-ta și de copiii dumitale.³⁷

Ca atare, acest împărat se vede nevoit să își abandoneze fiica într-o pădure, tot traiectul ei ulterior fiind presărat cu ghinioane aduse altora doar de simpla ei prezență; abia inițierea ei de către o arăpoaică (→ prin furarea ghemelor de mătase cu care se juca un „om tânăr și gras”, care „ședea într-un pat de aur” = norocul ei) îi va schimba destinul (nenorocul în noroc).³⁸

Auxiliar acestui motiv al „*fetei cu piețe rele*” este o altă situație care conotează viziunea destinului uman: sunt unele basme unde un copil este alungat de acasă ori părăsit într-o pădure în mod expres, spre a împiedica împlinirea unei prorociri.³⁹

e) Deopotrivă pandant al răului pur și semn al unei devalorizări a sinelui, în unele situații părăsirea copiilor abia născuți în pădure, vorbește despre pervertirea morală a unor personaje sus-puse social, care clamează abdicarea unei rude apropiate (fiu) de la principiile de apartenență socială; este cazul basmului *Copiii în pustietate* din colecția O. Păun, S. Angelescu, basm în care o bunică își trimite cei 3 nepoți în pădure, spre a fi uciși de santinela respectivă, motivul fiind, din perspectiva-i, unul întemeiat (social).⁴⁰ Cei trei copii vor fi ocrotiți și hrăniți magic de Dumnezeu, la 7-8 ani vor fi botezați de Sfânta Dumnică, ulterior fiind descoperiți de tatăl lor și reintegrați familiei...

f) În fine, legat tot de **respectarea unor valori morale** (minime) într-un mediu tradițional-arhaic, este cazul unui basm al colecției Gr. Crețu (*Cei șapte frați rătăciți și*

³⁷ Ispirescu 1988, I, p. 372. Tot al treisprezecelea copil este și fata alungată de acasă la Crețu 2010, I, pp. 171-172, 296-297; Stăncescu 2000, pp. 73-74 etc.

³⁸ Ispirescu 1988, I, pp. 373-378.

³⁹ Copilul unui jitar este dus, la porunca unui împărat, într-o pădure spre a fi ucis și a împiedica prorocia făcută de un filosof – el, fiul jitarului și nu fiul împăratului va conduce împărăția; dus în „cea mai mare pustie a codrului împărăției sale”, acest pruncușor va fi cruțat de ostașul desemnat să-l ucidă, ulterior, părăsit în pădure, fiind descoperit și crescut de o leoaică, ajungând într-un final, cf. prorociei, să conducă acea împărăție... (Hasdeu 2000, pp. 85-88). Aceeași situație o avem și la Crețu 2010, II, p. 69 (aici fiind vorba despre un vis premonitoriu, nu o prorocie).

⁴⁰ [...]Când s-a dus acasă fecioru și i-a spus împăratului și împărătesii că el ia fata lu cutare om, că-i face trei feți logofeți, împărăteasa să jumulea dă păr: -Păi cum să-mi iei mie fată dă om sărac, fată dă neam prost? -Eu, dacă n-oi lua-o, eu mor, mă prăpădesc! N-a avut încotro, s- dus și-a făcut nunta. (Păun, Angelescu 1989, p. 145).

păcălirea zmeului), basm în care doi părinți aleg să își părăsescă copiii în pădure decât să îi vadă murind de foame!

[...]Au fost odată un om și o femeie foarte săraci, care aveau șapte copii. Erau atât de săraci, că nu aveau ce să mănânce. Amândoi erau tare îndurerăți că într-o zi o să vadă cum le mor copiii de foame. Dintre copii, cel mai isteț la minte erau unul de se chema Niță. Într-o noapte, îngrijorați de suferința copiilor și neputând să doarmă, se vorbiră ca să-i ducă a doua zi în pădure și să-i lase să se rătăcească acolo, decât să-i vadă murind de foame.⁴¹

III) Nu în ultimul rând, avem categoria copiilor care, pentru a preîntâmpina un-rău-de-întâmplat, se autoexilează de acasă. Motivele? De la proiecția unor asonante dorințe care conotează motivul incestului, la bovarice reverii ale parvenirii sociale. Existența de până atunci a acestor copii care aleg autoexilarea de acasă, este corelată, în mod inevitabil pentru imaginarul fantast de basm, cu destinul lor (aparte): alegând autoexilarea, aleg să își îplinească și să își trăiască destinul. Firesc, manifestarea în act a acestui autoexil are ca suport ontologic degenerescența umană a unor rude foarte apropiate lor, două fiind subcategoriile sub care pot fi grupate aceste autoexilări:

a) Autoexilarea de acasă pentru a preîntâmpina o crimă. Subiectul este, cu mici variații, acesta: o familie săracă intră, în mod fortuit, în posesia unei găini/păsări fermecate, descoperite de tatăl copiilor în pădure, găină/pasăre care făcea zilnic un ou de aur sau de diamant. Vânzându-le, capătă în scurt timp o anumită stare socială, bărbatul plecând de acasă cu negustoria lui proaspăt începută sau „la Ierusalim, să mulțamească lui Dumnezeu pentru norocul cel bun ce i-a dat”.⁴² Oul este cumpărat în mod repetat de cineva - un boier, un evreu, un dascăl sau învățător-, toți știutori de carte; descoperind potențialul magic al unor organe interne ale acesteia, vor încerca și vor deveni amantul mamei copiilor, dezideratul fiind îmbrobodirea femeii, tăierea găinii și consumarea organelor cu potențial magic:

[...]I-a dat opt lei pe ea, fiindcă atât îi ceruse, dar el uitându-se bine la creasta găinii a văzut că acolo erau scrise trei lucruri, și anume, că cine îi va mânca ficatul se va face năzdrăvan, cine îi va mânca pipota va ajunge împărat, iar al de-i va mânca inima când se va scula dimineața din somn o să găsească o pungă cu bani sub pernă.⁴³

Foarte aproape de reușita lor, acești impostori tați vitregi nu pregetă să recurgă la soluții criminale pentru a recupera organele magice ale găinii, mâncate de foame și întâmplător, de copiii femeii:

[...]Dar viind copiii de la școală flămânzi, cât ce vine cel mai mare, bagă mâna-n cratiță și scoțând capul, îl mănâncă, și cel mișlociu chipota, iară cel mai mic, ficatul, și se duc iară de-acasă pe câmp și păduri, să prindă paseri. Evreul văzând ce se întâmplă, hotărî nici mai mult, nici mai puțin, fără să omoare pe copii, după ce-și dădu toată avrea cumpărând ouăle, după

⁴¹ Crețu 2010, II, p. 58. Părășiți în pădure, în primă instanță vor reuși, grație istețimii celui mic, să se întoarcă acasă, apoi, duși a doua oară în pădure, vor fi pierduți de tatăl lor, vor descoperi locuința unui zmeu bogat, pe care îl vor păcăli și se vor îmbogăți și ei, etc.

⁴² Boer et alii 1975, p. 87.

⁴³ Crețu 2010, II, p. 86. Alte situații identice: Boer et alii 1975, pp. 77-78 („mai găinii”), 87-88 (un evreu completează cu mama bună a celor 3 copii pentru a putea mânca „capul, chipota și ficatul găinii”); Stăncescu 2000, p. 245 („pipota, ficiții, inima găinii”) etc.

ce-și lăsa și legea și muierea cea din tinereță și din viața lui și se cunună cu o bărdășiță. Dar copilul cel mai mic făcându-se năzdrăvan, știu gândul tatălui lor vitrig și zise către frați: -Măi, noi din pădure să nu mergem acasă, ci să pornim în lumea largă, să vedem ce ne va aduce soarta și norocul. -Bine, ziseră frații, și se luară prin codri mari, întunecoși și se duseră multă lume-mpărăție.⁴⁴

Și, la fel de important pentru degenerescența umană la care ajung unele rude apropiate ale eroului, de subliniat este un alt fapt: devenite brusc conștiente de potențialitatea magică a unor atare organe, purtătoare ale unui nou destin și pentru ele (recte, depășirea condiției sociale modeste de până atunci versus recăsătorirea cu cineva mai bine situat social), și mamele bune/naturale ale acestor copii manifestă tendințe criminale întru recuperarea acelor organe⁴⁵, abia fuga acestuia în pădure și păcălirea mamei de către niște păcurari oprind crima. Un alt exemplu elocvent pentru potențialitatea crimei de înfăptuit și nevoia de autoexilare de acasă a eroului pentru a evita o asemenea faptă, este cazul din basmul *Cei doi fii de împărat* (colecția Gr. Crețu), basm în care o împărăteasă, mama vitregă a fiului de împărat, se folosește de un pretins vis premonitoriu spre a scăpa de „boala grea” ce-o cuprinsese (=de fiul împăratului):

[...]Ca să ajungă ca să-și împlinească gândul, se prefăcu într-o zi că este greu bolnavă. Când veni împăratul și o întrebă ce are, ea spuse că a visat noaptea că a venit cineva la ea și i-a dat inima lui Nicolae și i-a zis: -Mânânc-o, împărăteasă, dacă vrei să te faci sănătoasă și să fii stăpână pe lumea întreagă. Eu n-am vrut s-o mânânc, dar arătarea din vis mi-a spus că n-am să mă vindec de boala asta grea până ce n-oi mânca-o. -Bine!, zise împăratul, care pricepu îndată șiretlicul. Am să caut să fac cumva să ți-o dau. ⁴⁶

b) Autoexilarea de acasă pentru a preîntâmpina un incest. Suportul obiectiv al acestui motiv destul de des prezent la nivelul epicului fantast de basm ⁴⁷ este ținerea/împlinirea promisiunii făcute soției muribunde – a se recăsători doar cu cineva asemenea (fizic) ei⁴⁸ ori căreia să i se potrivească un obiect dat tocmai în acest scop.⁴⁹ Sunt

⁴⁴ Boer et alii 1975, pp. 87-88.

⁴⁵ [...]Și așa se năvăviră și să dusă muierea acasă și tăie capu la găină și o fripsă, așteptând pe tot să vie, să mânce maiu și să o ieie de muiere. Însă copilu, ca copiii, tot pe lângă foc, ca să capete și el din găină vreo bucătură. Dară mumă-sa nu i-au dat, și s-o întins copilu în laboș și din întâmplare chiar maiu găinii l-au apucat și l-au mâncat, cât au ieșit mumă-sa în tindă, odată i-au spus: -Mamă, să nu mă sfădești, că am luat o bucătură din laboș. -Ce bucătură ai mâncat? -Da maiu l-am mâncat, pe când muierea aștepta pe tot cu maiu fript. -Oh, mâncat-ai fi fost catran să mînci. No, să știi că din tine trebă să scot maiu care l-ai mâncat. Și s-au apucat cu cuțitu muma să belească pe copil. Însă copilu, înfricoșat, au luat-o la fugă. (Boer et alii 1975, p. 77).

⁴⁶ Crețu 2010, II, p. 122.

⁴⁷ Situațiile-limită în care este pusă o eroină de basm, vizată de inițierea unor relații incestuoase din partea unei rude foarte apropiate (tată sau frate), prin prăbușirea sau anularea unor cutume moral-sociale întru rezolvarea unei imediate nevoi carnale, constituie, pentru preconizata mea *Istorie a răului din basmul fantastic românesc* (aflată în curs de aranjare și nuanțare a unor concepte), un important subiect care îmi poate sugera/reliefa optim relația imaginar-real de la nivelul etosului tradițional. Ca atare, cum este aproape finalizat studiul dedicat motivului incestului din basmul fantastic românesc, cu tot ce presupune abordarea unui atare subiect (→ mitoforia unor exemple istorice de incest; funcțiile și valorile date de către creatorul anonim de basm; simbolica din spatele acestor exemple etc.), în acest studiu nu voi insista decât asupra aspectelor particulare care determină autoexilarea de acasă a unor eroine, spre evitarea incestuoasei relații cu o rudă de sânge....

⁴⁸ Bârlea 1966, II, pp. 145-146; Păun, Angelescu 1989, pp. 190-191.

⁴⁹ *Inel* (Boer et alii 1975, pp. 124-125, 198-199, 213, 215); *condur* (Ispirescu 1988, I, pp. 288-289); *pantof* (Păun, Angelescu 1989, p. 101); *papuci* (Sevastos 1990, II, pp.96-97) etc.

și cazuri în care suportul obiectiv al unei asemenea incestuoase relații este constituit de subiectivitatea alegerii (fata, fiind foarte frumoasă, este dorită drept soție de către tatăl ori fratele ei!).⁵⁰ Proiecția unor asemenea impulsuri carnale care vizează inoportune relații incestuoase, unele dorite de persoane inițiate sacramental⁵¹, altele înfăptuite/trăite în mod real, explicit⁵², vădește nu doar degenerescența unor caractere, ci și rejecția unor astfel de relații. Sigur, în toate basmele cu astfel de mențiuni, avem o oarecare împotrivire a celor vizate de actul incestului, dar, în anumite cazuri, creatorul anonim de basm a insistat și nuanțat trăirile celor vizate de incest, cu sublinierea dimensiunii non-morale și non-creștine:

[...]Mă-sa o învățase să asculte de poruncile părinților, iară mai vârtos de poruncile lui Dumnezeu. Ea crescuse în frica Domnului și se făcuse cu de zece părți mai frumoasă decât mă-sa. Poate d-aia și tată-său poftise a o avea de soție. Când auzi ea de la tată-său voința lui cea necuviincioasă, se pierdu de rușine. Puse mâna la gură, își mușcă buzele și rămase ca trăsniță din cer.⁵³

Iată, principiul moral formează nucleul sintetic al atitudinii celei vizate de răul-cestă-să-se-întâmplă (=relația incestuoasă), reacția și manifestarea în act a ființei sale la aflarea dorinței inoportune a tatălui, fiind mărturie. Iar alegerea autoexilării, singura alternativă viabilă, pare firească:

[...]Fata însă, cât ce s-au dus împăratul să se culce, ș-au adunat câteva hăinuțe în niște desagi și, cu ele în spate, a fugit și s-au ascuns într-un codru mare și lat, **mai bine să peară acolo de foame, de frig ori de dinții fiarălor sălbatice, decât să cadă cu tatăl său în păcat.**⁵⁴

Răul de dinaintea Binelui. Scurt discurs epistemic asupra acestui motiv de basm și câteva Concluzii

Obiect sau subiect din realitatea socială a lumii, motivul părăsirii copiilor într-un spațiu neantropizat, alungarea sau autoexilarea lor de acasă se situează, la nivel basmului fantastic românesc, undeva între ceea ce unii autori numeau *obiectualizare* și *obiectivizare*.⁵⁵ Numeroasele situații de basm în care eroi imberbi și/sau surori (pre)adolescente sunt părăsiți de tatăl lor în păduri neumblate sau alungați de acasă la sugestia expresă a unei mame vitrege, ne relevează două mari truisme.

⁵⁰ Crețu 2010, II, p. 190; Ispirescu 1988, I, p. 461; Stăncescu 2000, pp. 104-105, 273-274.

⁵¹ Nu sunt deloc puține la număr basmele în care dorința inițierii unor relații incestuoase este făcută de către un popă! (Bârlea 1966, II, p. 146; Păun, Angelescu 1989, pp. 190-191; Sevastos 1990, II, pp. 96-97; Stăncescu 2000, pp. 104-105 etc.)...

⁵² La Ispirescu 1988, I, p. 370, un erou se va însura cu sora cea mică a mamei lui = mătușa, situație întâlnită și la Pop-Reteganul 1986, p. 232 (un erou se va însura cu mătușa, mama lui, sora nevastei, știind adevărul!). În două basme avem menționarea explicită a motivului Oedip - Bârlea 1966, II, p. 441, la Hasdeu 2000, p. 95, acest cuplu mamă-fiu având împreună și un copil!...

⁵³ Ispirescu 1988, I, p. 461 (De altfel, basmul se numește *Împăratul cel fără-de-lege!*)....

⁵⁴ Boer et alii 1975, p. 199 (sublinierea îmi aparține, C.C.).

⁵⁵ Cf. Enăchescu 2005, 54, notele 1-2, prin *obiectualizare* se înțelege „situația în care ceva care aparține Persoanei se prezintă ca fapt obiectiv-concret exterior, cu valoare *instrumentală* în raport cu realizarea unei *nevoi* a individului pe care îl reprezintă”, în timp ce prin *obiectivizare* se înțelege „transpunerea exterioară în act a unei nevoi, tendințe sau pulsioni interioare a Persoanei în vederea realizării acesteia ca dorință personală sau în raporturile sale cu ceilalți”.

În primul rând, are loc activarea instinctului biologic de conservare. Ajunși într-un mediu ostil, demonizat, acești copii trebuie să reacționeze rapid după producerea răului și să se adapteze noii situații pentru a avea o (minimă) șansă de supraviețuire.⁵⁶

În al doilea rând, și pornind tocmai de la această activare a instinctului de supraviețuire, acești copii părăsiți/alungați de acasă își vor descoperi și stabili raporturile cu trupul lor carnal, aflat în re-dimensionare fizică și emoțională. Care le va permite și/sau asigura ulterior reușita finală.

Deloc surprinzător pentru mentalitarul tradițional, în toate situațiile de basm fantastic românesc în care avem acest motiv al părăsirii copilului în pădure sau al alungării de acasă, *punerea împreună* a tuturor dominantelor imaginative vădește obstinția cu care creatorul anonim de basm a raportat semnificația unui atare și inoportun act social (dar, bine conturat/relieftat psiho-cultural), la realitatea imaginală: *caracterul* desăvârșit al eroului va marca *destinul* (aparte al) acestuia. Morfologia simbolică a traiectului eroic al acestui copil alungat/părăsit, dincolo de elementele fabuloase sau supranaturale pe care le-a imprimat epicului imaginația creatorului anonim de basm⁵⁷, poartă, totuși, amprenta verosimilității. După cum se poate vedea din cele expuse de-a lungul acestui studiu, se pornește de la cauze concrete, prezente la nivelul cotidian al vieții, imaginația folclorică folosindu-se de realități familial-sociale (incest; răutatea unei mame vitrege; supersitiții etc.), și se va ajunge într-un „scur” al imaginarului în care rezolvarea are totdeauna participare (in)direct-divină:

[...]Dimineața, băiatului îi era foame; soră-sa, ca să-l împace, puse în foc o scândură, arătându-i că a pus o turtă și copilul încetă a mai plânge. Din întâmplare trecu pe acolo Dumnezeu și cu Sfântu Petru și a întrebat pe fată că ce a pus pe foc. Fata îi fu rușine să-i spuie, însă silită a spus că a pus o scândură. Atunci Sfântu Petru, cunoscând totu a dat cu toiaagul în pământ și s-a făcut o turtă cât roata carului, încât fata de unde rupea, se împlinea la loc și prin urmare nu se mai isprăvea.⁵⁸

Este și foarte firesc să fie așa: funcția pragmatică a simbolului este valorizată doar în raport cu divinitatea. Iar modul de existență și, mai ales!, de gândire al comunității tradiționale românești, generatoare și consumatoare și de basm fantastic, o dovedește cu prisosință. Am văzut, sunt cazuri în care astfel de copii alungați de acasă ori părăsiți în pădure, primesc vizita unor divinități canonice de prim rang (Dumnezeu și Sfântul Petre), precum și anumite obiecte magice care să le faciliteze drumul în viață. Iar aceste imixtiuni ale divinului în profan, vin toate pe fondul unor (temporare) crize familial-sociale și, de subliniat, pe desăvârșitul fond caracteriologic-uman al eroului.

⁵⁶ [...] *Au rămas în bunget. Au stat ei, bieții, cât au stat, cu frică, tremurând vargă, că urlau și răgeau fiarele de țî se făcea părul măciucă pe cap, plângând de să fi muiat inima cuiva, de cremene sî fi fost, dar ce să facă? ei au plâns, ei au tăcut. S-au pornit și ei, cu inima dinți, cînd i-a răzbit foamea, să caute ceva d-ale mîncării. Ce să găsească?, rădăcini, alt ce? După foame, iaca și setea, apa nicăieri, se frigeau bieții copilași, săracii, mai ales băiatul, că lui îi era mai sete, fetei nu îi era așa de mult.* (Stăncescu 2000, p. 43).

⁵⁷ În câteva basme, băiatul părăsit de tatăl lui în pădure împreună cu sora lui mai mare, va bea apă dintr-o urmă de cerb, metamorfozându-se într-un cerb (Boer et alii 1975, p. 177; Hasdeu 2000, pp. 238-239; Pop-Reteganul 1986, pp. 28-29 etc.), aspecte tratate *in extenso* într-un studiu aflat în curs de apariție (Cioancă 2018).

⁵⁸ Hasdeu 2000, p. 235. Alte situații asemenea avem la Ispirescu 1988, I, p. 314; Opreșan 2006, VI, p. 270 etc.

Instrumentate gnoseologic și fără a fi supraîncărcate de sens, aceste situații expuse în prezentul studiu ne relevă și unele aspecte mai puțin sesizabile la o primă lectură a textelor mitanalizate supra.

Este de subliniat, spre exemplu, că totdeauna se pornește de la situații „primare” (gen, răutatea viscerală a unei mame vitrege care dorește cu ardoare îndepărtarea copiilor de acasă și care speculează lașitatea sau „moliciunea” caracteriologică a tatălui copiilor⁵⁹), și se ajunge la forme ceva mai elaborate (cazul autoexilării de acasă pentru a preîntâmpina un incest sau cazul în care anumite superstiții determină alungarea unui copil întru echilibrarea norocului casei...).

După cum, la fel de important de subliniat este faptul că, forța poietică și greutatea ontologică a destinelor implicate în astfel de părăsiri în locuri sălbatice, alungări de acasă sau autoexilări, obiectivează tot epicul fantast, oricare dintre situațiile aduse de mine în discuție putând fi considerată o reală desprindere catartică de „mediul răului” (de)întâmpat și o antamare a binelui-de-așteptat.

Aceasta fiind, se pare, una dintre „legile imaginar-experimentale” ale basmului fantastic românesc: totdeauna este nevoie, în prealabil, de producerea unui *rău primar* care să dez-zăgăzuiască *binele final*...

Referințe bibliografice

- Bârlea 1966, Ovidiu Bârlea, *Antologie de proză populară epică*, vol. I-III, Editura Pentru Literatură, București, 1966.
- Boer et alii 1975, Demetriu Boer, Mircea Vasile Stănescu Arădanul, Ștefan Cacoveanu, *Povești din Transilvania*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1975.
- Boswell 1998, John Boswell, *The Kindness of Strangers: The Abandonment of Children in Western Europe from Late Antiquity to the Renaissance*, University of Chicago Press, Chicago, 1998.
- Cioancă 2014, Costel Cioancă, *Drumul către reușită. O (scurtă) perspectivă hermeneutică asupra pădurii din basmul fantastic românesc*, în *Meridian critic* (Analele Universității <<Ștefan cel Mare>>, Suceava, Seria Philologie. B. Literatură), XIX, nr. 2/2014, pp. 29-36.
- Cioancă 2017a, Costel Cioancă, *Între Bine și Rău. Motivul orbirii în basmul fantastic românesc*, în *Studia Universitatis „Petru Maior”*, Tîrgu Mureș, nr. 22, 2017, pp. 127-142.
- Cioancă 2017b, Costel Cioancă, *Călătoria la Iad sau miracolul (in)certitudinii. Considerații despre un motiv eschatologic prezent în basmul fantastic românesc*, în *Memoria Ethnologica*, nr. 64-65 (iulie-decembrie), 2017 (An XVII), pp. 8-25.
- Cioancă 2018, Costel Cioancă, *Prolegomene la un bestiar mitologic al basmului fantastic românesc. (II) Cerbul*, în *Sargetia. Acta Musei Devensis*, SN, IX (XLV), 2018 (în curs de apariție).
- Chapman 2013, Marina Chapman, *The Girl With Non Name: The Incredible Story of a Child Raised by Monkeys*, Pegasus Books, New York, 2013.

⁵⁹ [...]Se necăji unchiașul s-o înduplece, o întoarse, o mai suci, că așa, că pe dincolo...aș! Baba o ținea una cu ce apucase de zisese. N-a putut ieși cu ea la căpătâi. Deci **fiindcă era slab de inimă și o iubea prea mult** – vezi cum îl orbise pe el Dumnezeu la bătrânețe – s-a hotărât moșul să-i facă pe voie. (Stănescu 2000, p. 42; sublinierea este a mea, C.C.).

- Crețu 2010, Grigore Crețu, *Basme populare românești*, vol. I-II (Ediție îngrijită de I. Datcu și I. Stănculescu, prefață de I. Datcu), Editura Saeculum I.O., București, 2010.
- Diodor 1981, Diodor din Sicilia, *Biblioteca istorică* (Trad. R. Hâncu, Vl. Iliescu, studiu introductiv și note istorice de Vl. Iliescu), Editura Sport-Turism, București, 1981.
- Enăchescu 2005, Constantin Enăchescu, *Fenomenologia Trupului. Locul și semnificația Trupului carnal în psihologia persoanei*, Editura Paideia, București, 2005.
- Ferrante 2015, Elena Ferrante, *One in Two, Two in One. The Story of the Lost Child*, Europa Editions, New York, 2015.
- Greco 1983, Norma A. Greco, *Blake's <<The Little Girl Lost>>: An Initiation into Womanhood*, în *Colby Quarterly*, vol. 19, no. 3 (September), 1983, pp. 144-154.
- Hasdeu 2000 Bogdan Petriceicu Hasdeu, *Literatură populară. Basme populare românești* (Ediție îngrijită de Lia Stoica Vasilescu, Prefață de Ov. Bârlea), Editura Grai și Suflet – Cultura Națională, București, 2000.
- Ispirescu 1988, Petre Ispirescu, *Legende sau Basmele românilor* (Ediție îngrijită de Aristița Avramescu), vol. I-II, Editura Cartea Românească, București, [1882] 1988
- Knoepfmacher 2005, Ulrich C. Knoepfmacher, *The Hansel and Gretel Syndrome: Survivorship Fantasies and Parental Desertion*, în *Children's Literature*, 33, 2005, pp. 171–184.
- Louv 2005, Richard Louv, *Last Child in the Woods, Saving our children from Nature – Deficit Disorder*, Algonquin Books, Chaper Hill, 2005.
- Marian 1986, Simeon Florea Marian, *Basme populare românești* (Ediție îngrijită și prefață P. Leu), Editura Minerva, București, 1986.
- Moore, Gebbie 2006, Alan Moore, Melinda Gebbie, *Lost Girls*, Top Shelf Productions, Atlanta, 2006.
- Newton 2004, Michael Newton, *Savage Girls and Wild Boys: A History of Feral Children*, Picador, New York, 2004.
- Oprișan 2006, Ionel Oprișan, *Basme fantastice românești*, vol. I-XI, Editura Vestala, București, 2005-2006.
- Păun, Angelescu 1989, Octav Păun, Silviu Angelescu, *Basme, cântece bătrânești și doine*, Editura Minerva, București, 1989.
- Pop-Reteganul 1986, Ion Pop-Reteganul, *Povești ardelenesti. Basme, legende, snoave, tradiții și povestiri* (Ediție îngrijită și studiu introductiv de V. Netea), Editura Minerva, București, 1986.
- Rank 2012, Otto Rank, *Mitul nașterii eroului. O interpretare psihologică a mitologiei* (Traducere și îngrijire ediție – Monica Medeleanu), Editura Herald, București, 2012.
- Redford 1967, Donald B. Redford, *The Literary Motif of the Exposed Child*, în *Numen*, 14 (3), 1967, pp. 209-228.
- Røed 2009, Merethe Røed, *The Lost Boys of Sudan: The reintegration process of school children associated with armed forces and groups*, Oslo University College, Oslo, 2009.
- Sofocle 1969, Sofocle, *Oedip rege*, în vol. *Tragedii* (Traducere, prefață, note și indice de George Fotino), Editura pentru Literatură Universală, București, 1969.

- Stăncescu 2000, Dumitru Stăncescu, *Sur-Vultur. Basme culese din gura poporului român* (Ediție îngrijită, prefață și tabel cronologic de I. Datcu), Editura Saeculum I.O., București, 2000.
- Taggart 1984, James M. Taggart, <<*Hansel and Gretel*>> in *Spain and Mexico*, în *The Journal of American Folklore*, vol. 99, no. 394 (oct.-dec.), 1984, pp. 435-460.
- Titus Livius 1976, Titus Livius, *Ab urbe condita (De la fondarea Romei)*, vol. I-II (Traducere, tabel cronologic și note de P. Popescu Găleşanu, Cuvânt introductiv de A. Marinescu-Nour), Editura Minerva, București, 1976.
- Trenholm 2013, Jill Trenholm, *Women Survivors, Lost Children and Traumatized masculinities. The Phenomena of Rape and War in Eastern Democratic Republic of Congo*, Acta Universitatis Upsaliensis, Uppsala, 2013.
- Tribunella 2012, Eric L. Tribunella, *Literature for Us <<Older Children>>: Lost Girls, Seduction Fantasies, and the Reeducation Adults*, în *The Journal of Popular Culture* (Wiley Periodicals Inc.), vol. 45, nr. 3, 2012, pp. 628-648.
- Warner 1996, Marina Warner, *From the Beast to the Blonde: On Fairy Tales and Their Tellers*, Farrar, Straus & Giroux, New York, 1996.
- Watson 1995, Patricia A. Watson, *Ancient Stepmothers: Myth, Misogyny, and Reality*, Brill, Leiden, 1995.
- Ziolkowki 2010, Jan M. Ziolkowski, *Laments for lost children: Latin Tradition*, în vol. *Laments for the Lost in Medieval Literature (Medieval Texts and Cultures of Northern Europe)*; Jane Tolmie, M.S. Toswell – eds.), Brepols Publishers, Turnhout, 2010, pp. 81-107.